

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายน 2544

เศรษฐกิจไทยหลังอุบัติการณ์เดือนกันยายน 2544

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศปรับคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจไทยในปี 2544 และ 2545 เมื่อปลายเดือนตุลาคม 2544 (ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันอังคารที่ 30 ตุลาคม 2544) โดยปรับลดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในปี 2544 เหลือเพียง 1.3-1.8% จากเดิม 1.5-2.0% และอัตราการเพิ่มขึ้นของการส่งออกเมื่อคิดตามมูลค่าในรูปเงินดอลลาร์อเมริกันมีค่าติดลบ -6% (ดูตารางที่ 1) หนังสือพิมพ์มติชน (ฉบับวันที่ 30 ตุลาคม 2544) พาดหัวข่าวว่าเป็นการปรับคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจเป็นครั้งที่ 6 ในรอบปี 2544

ในอดีตกาลที่ผ่านมา ธนาคารแห่งประเทศไทยมักจะนำเสนอคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจที่สดใสเกินกว่าความเป็นจริง ในบางครั้งเพื่อ ‘ประจบ’ รัฐบาล ทั้งนี้สาธารณชนไม่มีโอกาสทราบว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยนำเสนอคำพยากรณ์จากพื้นฐานทางวิชาการอย่างไร มีแบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคสำหรับการพยากรณ์หรือไม่ หรือว่าการพยากรณ์นั้นมาจากการ ‘ปั้นเปาะ’ ตัวเลข เหตุใดจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนคำพยากรณ์ในรอบปีอยู่บ่อยครั้ง ความไม่แม่นยำของคำพยากรณ์ไม่เพียงแต่จะทำลายความน่าเชื่อถือของธนาคารแห่งประเทศไทย (Central Bank Credibility) เท่านั้น หากยังอาจสร้างความเสียหายทางธุรกิจได้อีกด้วย หากผู้ประกอบการในภาคเอกชนตัดสินใจในการลงทุนและในการประกอบธุรกิจโดยยึดคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นพื้นฐาน

แต่การปรับคำพยากรณ์หลังอุบัติการณ์เดือนกันยายน 2544 ต้องยกประโยชน์ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย เนื่องจากมีเหตุอันไม่คาดฝันซึ่งกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจอย่างรุนแรง บัดนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยยอมรับอย่างเป็นทางการแล้วว่า ระบบเศรษฐกิจไทยกำลังเผชิญภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ กระนั้นก็ตาม ธนาคารแห่งประเทศไทยยังมีสุขทัศน์ (Optimism) ที่คาดการณ์ว่า ระบบเศรษฐกิจไทยจะสามารถฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว โดยที่การฟื้นตัวจะเกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2545

การปรับคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจของธนาคารแห่งประเทศไทยครั้งนี้เป็นที่เข้าใจกันว่า อาจสร้างความไม่พอใจแก่ผู้นำรัฐบาลพรรคไทยรักไทย เพราะก่อนหน้านี้ไม่นาน เมื่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปรับคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจ

โดยลดอัตราการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังถึงกับออกอาการไม่พอใจ ในแง่นี้ รัฐบาลพรรคไทยรักไทยมิได้แตกต่างจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ที่ต้องการรับฟังคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจที่วาดภาพอย่างสดใสเกินกว่าความเป็นจริง ทั้งๆที่การวาดภาพเศรษฐกิจอย่างเร็ดหูทำให้ประชาชนมีความคาดหวังอย่างผิดๆ หากความคาดหวังแตกต่างจากความจริงมากเพียงใด ความผิดหวังย่อมมีมากเพียงนั้น รัฐบาลที่ยึดปรัชญา 'คิดใหม่ ทำใหม่' จะไม่สามารถ 'ทำใหม่' อะไรได้ หากไม่ปรับเปลี่ยนความคิดพื้นฐานด้วยการยอมรับความเป็นจริงและประกาศเตือนให้ประชาชนเตรียมรับความเป็นจริงใหม่ที่ต้องเผชิญ ในแง่นี้ รัฐบาลพรรคไทยรักไทยแตกต่างจากรัฐบาลแห่งประเทศไทยสังคมนิยมประชาธิปไตย เพราะรัฐบาลสังคมนิยมประกาศเตือนประชาชนให้เตรียมรับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจมานานนับเดือนแล้ว

ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถคาดการณ์ได้นับตั้งแต่ต้นปี 2544 แล้ว ในเมื่อภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในสหรัฐอเมริกาเริ่มแตกตั้งแต่ปลายปี 2543 กระนั้นก็ตาม บรรดาด้านักพยากรณ์เศรษฐกิจยังคงมีสุทธรรคนะว่า ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจภายหลังการแตกสลายของภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่จะไม่รุนแรง และระบบเศรษฐกิจอเมริกันจะมี Soft Landing ได้ แต่แล้วการถล่ม World Trade Center เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2544 ทำให้ด้านักพยากรณ์เศรษฐกิจบางส่วนเริ่มปรับคำพยากรณ์ โดยที่คำพยากรณ์โน้มเอียงไปข้างทุกข์ทัศน์ (Pessimism) มากขึ้น

ภาวะถดถอยของระบบเศรษฐกิจไทยจะรุนแรงและยืดเยื้อมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรวดเร็วในการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจอเมริกัน ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ระบบเศรษฐกิจไทยพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจอเมริกันอย่างสำคัญ

ความรวดเร็วในการฟื้นตัวจากภาวะถดถอยของระบบเศรษฐกิจอเมริกันเป็นประเด็นที่มีวิวาทะในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ กลุ่มทุกข์ทัศน์เชื่อว่า ภาวะถดถอยจะยืดเยื้อ เนื่องจากอุตสาหกรรมสำคัญมีกำลังการผลิตล้นเกิน (Excess Capacity) อุบัติการณ์เดียวกันกันยายนก่อนผลซ้ำเติมภาวะล้นเกินของกำลังการผลิต กลุ่มสุขทัศน์เชื่อว่า ภาวะถดถอยจะไม่ยืดเยื้อ เนื่องจากสหรัฐอเมริกา มีวิทยาการความรู้และทักษะในการผลิตและการบริหารจัดการ ประกอบกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาคเพื่ออัดฉีดการเติบโต (Expansionary Macroeconomic Policy) จะช่วยให้ระบบเศรษฐกิจอเมริกันฟื้นคืนสู่ภาวะปกติรวดเร็วกว่าที่คาด ศาสตราจารย์โรเบิร์ต บาร์โร (Robert J. Barro) เสนอบทวิเคราะห์เสริมว่า การทำสงครามมีผลในการอัดฉีดการเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะรัฐบาลต้องใช้จ่ายในด้านการกลาโหมเพิ่มขึ้น ทั้งนี้คาดว่า รัฐบาลอเมริกันอาจต้องใช้จ่ายในด้านการทหารเพิ่มขึ้นอีก 2% ของ GDP โดยที่รายจ่ายด้านการทหารทุกๆหนึ่งดอลลาร์ จะทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น 60-70 เซนต์ ด้วยเหตุดังนี้ ระบบเศรษฐกิจอเมริกันอาจเบี่ยงเบนจากภาวะถดถอยในปลายปี 2545 ได้

อย่างไรก็ตาม ความยืดหยุ่นในการทำสงครามอู่ฟกานิสถานและสงครามอื่นที่จะตามมามีผลในการทำลายศานติสุข ความไร้เสถียรภาพและความระส่ำระสายในสังคมอเมริกัน อาจทำให้ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจยืดเยื้อ และการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจเผชิญอุปสรรคมากขึ้น ซึ่งกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

สุขภาพของระบบเศรษฐกิจไทยมีผลต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจด้วย แม้ว่าวิกฤติการณ์การเงินเดือนกรกฎาคม 2540 จะผ่านพ้นมากกว่า 4 ปีแล้ว แต่ระบบเศรษฐกิจไทย ยังมีได้มีสุขภาพอันแข็งแรง ระบบสถาบันการเงินยังอ่อนแอ หนี้อันไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-performing Loans) ยังมีได้มีการแก้ปัญหาในชั้นฐานราก มีแต่การ 'ชุก' ปัญหา การลงทุนในภาคธุรกิจเอกชนยังมิได้ติดเครื่อง ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอาจทำให้การกระตุ้นการลงทุนในภาคธุรกิจเอกชนทำได้ยากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบสภาพการณ์ในปัจจุบันกับสภาพการณ์ก่อนเดือนกรกฎาคม 2540 จะเห็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละทิ้งระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตายตัว (Fixed Exchange Rate System) ดุลบัญชีเดินสะพัดแปรจากการขาดดุลมาเป็นการเกินดุล ทุนสำรองระหว่างประเทศมีฐานะมั่นคงมากกว่าเดิม เงินกู้ภาคเอกชนลดความสำคัญลงไปมากในโครงสร้างเงินกู้ต่างประเทศ แต่หนี้สาธารณะกลับเพิ่มขึ้นทั้งในเชิงสัมบูรณ์และเชิงสัมพัทธ์ (เมื่อเทียบกับรายได้ประชาชาติ) การก่อหนี้สาธารณะอย่างบ้ำระห้านับตั้งแต่รัฐบาลนายชวน หลีกภัยเป็นต้นมา ยังผลให้วิกฤติการณ์การเงินกำลังแปรเปลี่ยนเป็นวิกฤติการณ์การคลัง ขีดจำกัดในการก่อหนี้สาธารณะย่อมหมายถึงขีดจำกัดในการอัดฉีดการเติบโตทางเศรษฐกิจ อันหมายถึงขีดจำกัดในการแก้ปัญหาภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ รัฐบาลทักษิณหันไปใช้ทรัพยากรนอกบัญชีเงินคงคลังในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ฯลฯ หากการใช้จ่ายทรัพยากรนอกบัญชีเงินคงคลังเป็นไปอย่างหละหลวมและไม่รอบคอบ ความมั่นคงทางการเงินขององค์กรเหล่านี้ย่อมถูกบั่นทอนในอนาคต

ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ หากไม่สามารถเยียวยาแก้ไขและปล่อยให้ยืดเยื้อ ย่อมมีผลกักร่อนธุรกิจเอกชน ซึ่งกระทบต่อฐานะความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน โดยที่วิกฤติการณ์สถาบันการเงินอาจหวนกลับมาอีกได้ บทวิเคราะห์ของ Sun-Bae Kim แห่ง Goldman Sachs จัดลำดับความเปราะบางของระบบสถาบันการเงิน เรียงลำดับจากมาเลเซีย ใต้หวัน ไทย และอินโดนีเซีย

หมายเหตุ

1. การเปลี่ยนแปลงคำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจโลกหลังอุบัติการณ์เดือนกันยายน 2544 ดูรายงานเรื่อง “How Far Down?”, *The Economist* (October 20, 2001), pp. 71-72

2. ความเห็นที่ว่า การทำสงครามมีผลในการอัดฉีดการเติบโต โปรดอ่าน Robert J. Barro, “Why the War Against Terror Will Boost the Economy”, *Business Week* (November 5, 2001)

3. รายงานบทวิเคราะห์ของ Sun-Bae Kim แห่ง Goldman Sachs ในฮ่องกง ดู “Warning Signs”, *The Economist* (October 27, 2001), pp. 75-76.

ตารางที่ 1

คำพยากรณ์ภาวะเศรษฐกิจไทยของธนาคารแห่งประเทศไทย

2544 – 2545

ข้อมูล	2544	2545
1. อัตราการจําเรียมเติบโตทางเศรษฐกิจ (%)	1.3-1.8	1-3
2. มูลค่าการส่งออก (พันล้านดอลลาร์อเมริกัน)	64	66
3. มูลค่าการนำเข้า (พันล้านดอลลาร์อเมริกัน)	62	66
4. อัตราการเพิ่มขึ้นของการส่งออก (%)	-6	3-4
5. อัตราการเพิ่มขึ้นของการนำเข้า (%)	-1	7
6. ดุลบัญชีเดินสะพัด (พันล้านดอลลาร์อเมริกัน)	5	3

ที่มา *The Nation* (October 30, 2001)